

Anne Christine Beckers dagbog 1787-1790

Ideal og praksis i borgerskabskvindernes liv

Mette Boritz

Fortid og Nutid december 2000, s. 251-270

Kunst og litteratur har bidraget til et idealbillede af fortidens borgerlige kønsrollemønster, hvor mændene er blevet beskrevet som udadvendte, rationelle og aktive i modsætning til kvinderne som betegnedes som passive, afhængige, indadvendte og emotionelle. Hvor mændene var de offentligt engagerede, var kvindernes liv og færden rettet mod hjem og familie. Denne ideale forstilling om passivitet, afhængighed og indadvendthed har ligeledes gjort sig gældende inden for den kulturhistoriske forskning, og har i høj grad været med til at forme eftertidens opfattelse af borgerskabets kvinder. Spørgsmålet er imidlertid: Hvad var ideal og hvad var praksis? Artiklen tager udgangspunkt i apotekerfruen Anne Christine Beckers dagbog fra 1787-90, der giver et indblik i hendes daglige gøremål, interesser og familieliv. I de senere år har man inden for den internationale borgerskabsforskning arbejdet med at gøre op med de ideale forestillinger og stereotype billeder. Med udgangspunkt i Anne Christine Beckers dagbog er det forfatterens hensigt at vise, at ideal og praksis ikke var to sider af samme sag.

Mette Boritz, f. 1971, cand. mag. i etnologi, ansat på Nationalmuseet og ekstern lektor ved Institut for Arkæologi og Etnologi, Københavns Universitet. Har også udgivet: Sommeren mellem land og by, *Folk og Kultur* 2000, s. 53-70.

I 1828 malede den danske maler Emil Bærentzen billedet *Familiestykke*. Den borgerlige familie og det stille liv bag hjemmets fire vægge var et yndet Biedermeiermotiv. På billedet ses familien, bestående af faderen, moderen og et par unge døtre samlet i stuen. Trygt skærmet af husets vægge sad kvinderne optaget af passende kvindelige sysler. Den familiære ro og fortrolighed inde i stuen stod i stor kontrast til den kaotiske og urolige verden, der udspillede sig udenfor stuens vinduer. En verden som kun manden i huset via sin avis syntes at være i kontakt med.

Kunsten og litteraturen har i høj grad bidraget til et idealbillede af fortidens borgerlige kønsrollemønster. Et mønster, hvor manden ud over at være ægtemand og fader også fungerede

som familiens og husholdets ubestridte overhoved. Det var hans navn og rang, der angav familiens position, og som eneforsørger var hans økonomiske formåen afgørende for familiens levestandard. Han bar ikke kun et stort ansvar over for sin familie. Hans ansvar og engagement var også rettet mod omverdenen, hvortil han var familiens politiske, økonomiske og kulturelle bindeled. Det var ham, og ham alene, der indgik i det større samfund – som borger og som individ.

I modsætning til den aktive og udadvendte mand stod den passive og indadvendte hustru. Hjemmet var hendes domæne. Hun var husets frue, men havde også rollen som elsket hustru og kærlig moder. Hendes fornemste opgave var at sørge for den hjemlige idyl. Indenfor hjemmet var hun garant for

den moralske såvel som for den fysiske orden. Det var hendes opgave at overvåge de daglige huslige gøremål og sørge for at alt blev gjort til rette tid, og at alt og alle var på rette sted.¹ Det lå til manden at søge eventyr og underholdning udenfor hjemmet, men et attraktivt, varmt og velordnet hjem var et middel hvormed kvinden kunne vinde manden tilbage. Kun den hjemlige ro kunne veje op på mandens vilde og urolige natur. En natur som stod i stor kontrast til den kvindelige emotionalitet og passivitet.

Det er i høj grad denne ideale forestilling om passivitet, afhængighed og indadvendthed, der har gjort sig gældende inden for borgerskabsforskningen og som samtidig har præget eftertidens opfattelse af borgerskabets kvinder. Spørgsmålet er imidlertid: Hvad var egentlig ideal, og hvad var praksis? Hvordan formede dagliglivet sig, hvilke opgaver og ansvarsområder havde kvinderne, og var de virkelig så indadvendte og passive i forhold til omverdenen, som idealerne synes at foreskrive? Dette vil i det følgende blive belyst med udgangspunkt i den københavnske apotekerfrue Anne Christine Beckers dagbog skrevet i perioden 1787-1790.²

Ideal eller praksis?

Ifølge den engelske historiker Margareth Hunt³ var der inden for kunsten og litteraturen i det 18. århundrede en klar tendens til at mænd portrætterede kvinderne som værende primært passive. Denne fremstilling af kvinderne blev ifølge Hunt stadig mere etableret og udtalt i løbet af 1800-tallet. Forskellen mellem de rationelle, aktive og offentligt engagerede mænd og de emotionelle, passive og indadvendte kvinder er senere blevet en model, der er blevet forbundet med noget nærmest eviggyldigt i den bor-

gerlige kultur. Uanset tid og sted er borgerskabet blevet tillagt nogle af de samme værdier, ønsker og mål. Det er først for nyligt, at der inden for forskningen er blevet gjort op med denne fremstilling – og selv borgerlige værdier og idealer ændres.

En af dem der har gjort op med den antagelse at kvinder skulle være særligt emotionelle, passive, afhængige og isolerede fra omverdenen er den tyske historiker Anne-Charlotte Trepp.⁴ Trepp forsøger gennem sin forskning at bryde med de bestående billeder, klicheer og stereotyper omkring det borgerlige kønsrollemønster. Når tidligere tiders borgerskabskultur skal beskrives og centrale træk fremhæves, foregår det ofte ved brug af modsætninger som mandligt – kvindeligt, offentligt – privat og aktivt – passivt. Brugen af modstillede begreber kan være til stor hjælp, når man søger at beskrive og forstå de centrale værdier og elementer i en kultur eller et fænomen. Men de modstillede begreber er samtidig med til at skabe forenklede eller ideale billeder. Ifølge Trepp er disse modsætninger mellem mænd og kvinder nærmest gået hen og blevet et manifest, og det er for hende vigtigt at huske på, at tingene faktisk også kan forholde sig anderledes.

At det stereotype billede af det borgerlige kønsrollemønster er blevet så markant, hænger ifølge Trepp sammen med, at der i studierne af borgerskabskvindernes liv og verden har været en tendens til ukritisk og urefleksivt at sætte ideal og praksis lig hinanden. Teoretiske udkast og normer for hvordan kvinderne forbilledligt burde leve, har overskygget indsigten i, hvordan livet i virkeligheden blev levet. Desuden er de teoretiske udkast ofte blevet tolket som direkte udtryk for virkeligheden. Dette skyldes dels at man kun har haft en ringe viden om, hvordan kvindernes liv i praksis formede sig, og dels at forskerne har haft større

interesse for at finde frem til essensen i borgernes værdier og normer end de har haft for at undersøge livet, som det blev levet i praksis.

I de senere år har en række internationale forskere arbejdet med at gøre op med de stereotype billeder, der har domineret vores syn på tidligere tiders borgerskab, og i stedet søgt at skabe et mere differentieret indblik i borgerskabets liv og verden. Særligt opfattelsen af det borgerlige kønsrollemønster og kvindernes livsvilkår er blevet revideret af engelske og tyske forskere som Margareth Hunt, Leonore Davidoff, Catherine Hall⁵ og Anne-Charlotte Trepp. Sammen med andre forskere har de netop søgt at gøre op med forestillingen om kvinderne som passive og uselvstændige. For en stor del af borgerskabets kvinder i slutningen af 1700-tallet gik dagen med andet end blot at spille klaver og brodere. For mange familier var det faktisk en økonomisk nødvendighed at hustruen selv tog fat. Deltagelse i det daglige husarbejde var blot én måde, hvorpå hun kunne bidrage aktivt til familieøkonomien. For nogle kvinder begrænsede arbejdet sig ikke kun til huslige opgaver. Nogle hjalp med at føre regnskab, andre gav på anden vis en hånd med i mandens virksomhed, og nogle kvinder var sågar selv næringsdrivende. Billedet af den arbejdsfri borgerskabsfrue stemmer med andre ord ikke overens med mange kvinders faktiske livsvilkår. Ikke mindst fordi betegnelsen borgerskab dækker over en stor gruppe af mennesker med vidt forskellige erhverv og forskellig økonomisk udkomme. Ifølge Davidoff og Hall var det kun den øverste elite blandt borgerskabet, der havde råd til at hustruen ikke bidrog til familieøkonomien ved at lave praktisk arbejde. Kun i de øverste kredse kunne hun frigøre sig fra de huslige opgaver og i stedet hellige sig andre og, for det borgerlige ideal og den borgerlige selvfor-

ståelse, mere attraktive gøremål. Holdningen synes at være, at jo mere velstående, desto tættere kom man på at efterleve idealerne. Spørgsmålet er imidlertid om dette nu også var tilfældet?

Apotekerfruen Anne Christine Beckers familie tilhørte Københavns bedre og mere velstillede borgerskab. Umiddelbart skulle hun derfor have alle muligheder for at leve op til den ideale forestilling om, hvordan en borgerfrue burde leve. Med udgangspunkt i hendes dagbog vil vi i det følgende dykke ned i hendes daglige gøremål, hendes ansvarsområder, tanker, omgangskreds mm. for at se om det også forholdt sig sådan i praksis.

Anne Christine Beckers dagbog

Dagbøger har den fordel, at de bringer os tættere på fortidens mennesker end mange andre former for kilder. Gennem dagbøgerne får vi mulighed for at opleve verden, som den udspillede sig dag for dag, gennem deres øjne. Dagbøger giver os derfor mulighed for at teste om tidens, og måske også om kvindernes egne, idealer for korrekt livsførelse stemte overens med det liv, de reelt levede. Dagbogsmaterialet har mange fordele, men også en række svagheder. Det er som regel kun ganske bestemte sider af dagliglivet, dagbogsskriveren finder værd at notere, og notaterne er i høj grad præget af forfatterens kulturelle baggrund, personlige vaner og tilbøjeligheder. En dagbog repræsenterer desuden kun en enkelt persons helt specifikke dagligliv og livsforløb, og på den baggrund er det selvfølgelig ikke muligt at drage generelle konklusioner. Alligevel kan den personlige historie være med til at perspektivere den måde, hvorpå vi i dag anskuer livet blandt borgerskabets kvinder i slutningen af 1700-tallet.

Fru Anne Christine Becker påbegyndte sin dagbog den 13. november 1787 – et par dage efter sin 49-års fødselsdag. I dagbogen følger vi hendes liv fra dag til dag frem til den 7. marts 1790. De få år dagbogen omfatter, giver os kun et begrænset indblik i hendes samlede livsforløb. Til gengæld giver den et godt indtryk af, hvordan hendes dage formede sig, hvilke gøremål hun havde, og hvilke hændelser der synes at have været af betydning for hende og hendes familie. Om hun tidligere havde ført dagbog, eller om hun fortsatte med at skrive dagbog, vides ikke. I dag kendes kun denne ene dagbog, og den findes kun i form af hendes barnebarn J.G. Burman Beckers udgivelse fra 1870.

Det umiddelbart slående og iøjnefaldende ved fru Beckers dagbog er hendes trofaste opremsning af antallet af spilleborde ved de selskaber, hun deltog i. Dét – og så den daglige opremsning af diverse navne på besøgende eller på folk, som familien selv besøgte. Dagbogen giver et godt indblik i en velstående københavnerfamilies aktivitetsfelt og omgangskreds. Det var et liv med visitter, middage, selskaber, koncerter samt spadserer- og køreture. Men dagbogen rummer også oplysninger, som giver nærmere indblik i fru Beckers ansvarsområder og daglige gøremål. Mange af disse oplysninger er ikke nedfældet konsekvent, og det var heller ikke alt, som fru Becker fandt værd at notere i sin dagbog. Dagbogen giver derfor langt fra et helstøbt billede af hendes dagligliv. Nok er nogle oplysninger systematisk noteret ned, som vejrets arten og navnene på apotekergårdens gæster, men mange af de helt dagligdags gøremål og mindre sysler mangler. Der er bl.a. ingen oplysninger om hvad fru Becker f.eks. har læst eller broderet. Den eneste oplysning i denne retning gjaldt hendes brevskriveri.

Ifølge den svenske litteraturforsker

Christina Sjöblad⁶ udvikler kvindedagbøgerne⁷ sig som genre fra inventarfortegnelser og slægtsbøger til de mere følelsesmæssige dagbøger som vokser frem i løbet af 1700-tallet. I den følelsesbetonede dagbog er jeg'et i centrum, og dagbogen tjener som vejen til selverkendelse og selvransagelse. Fru Beckers dagbog er imidlertid ikke reflekterende, men nøgternt registrerende. Det var ikke en dagbog, hvori hun beskrev sine inderste tanker og følelser eller udmalede sine bekendelser. Kun enkelte steder gav hun på siderne udtryk for sine følelser, og lod den korte konstaterende form blive afløst af en bøn, et ønske eller et håb. Dette skete bl.a. den 21. august 1789, hvor hun modtog brev fra sin yngste søn Gottfried, der på dette tidspunkt havde endt sin læretid i Berlin, og derpå rejste rundt i Tyskland og Schweiz. Samme dag skrev hun i sin dagbog: »Gud skee tak, som hidtil har ført ham; Gud vejlede ham fremdeles!« At dagbogen med sin registrerende form adskiller sig fra tidens andre kvindedagbøger, gør den ikke mindre relevant. De nøgterne noteringer giver et meget konkret billede af, hvordan dagene i praksis formede sig. Et billede, der kan bidrage med en ny forståelse af det liv, der levedes blandt borgerskabets kvinder.

Familien Becker

Fru Becker blev født den 10. november 1738 og døbt Anna Christine Torm. Hun var datter af Københavns politimester og borgmester, etatsråd Erik Jensen Torm, og hans anden hustru, Anna. Fru Becker var født ind i Københavns bedre borgerskab, hvilket stillede krav til hendes egenskaber og fremtræden. Hun fik derfor en opdragelse, der var helt i tidens og samfundslagets ånd. Den unge Anna Christine modtog undervisning i både fransk, tysk og

dansk, og lærte desuden at danse og musicere. Men en god opdragelse stillede også krav til mere praktiske færdigheder. Hun lærte at føre husholdning, og måtte selv deltage i huslige sysler som syning og spinding. Det var en opdragelse, hvor der både blev fokuseret på hånd og ånd, og fru Beckers moder var blandt familiemedlemmer i generationer husket for sin strenge, men omhyggelige og stærkt religiøst prægede opdragelsesmetoder.

Som 20-årig blev Anna Christine gift med den dengang 35-årige kongelige hofapoteker Johan Gottfried Becker. Han havde ved sin faders død overtaget titlen af hof- og feltapoteker sammen med apoteket i Købmagergade kaldet Elefantapoteket,⁸ der havde været i familiens eje siden 1670.⁹ Inden han nedsatte sig som apoteker, havde han været udenlands på videns- og dannelsesrejse. I et halvt år havde han opholdt sig i Sverige, hvor han fulgte Carl von Linnés forelæsninger, og han havde desuden rejst rundt i Tyskland, hvor han besøgte Berlin, Dresden og Leipzig. Som så mange andre af datidens indflydelsesrige borgere var Becker en mand med mange åndelige såvel som økonomiske interesser. Han var med i det medicinske kollegium, i 1781 blev han optaget i Det kongelige Landhusholdningsselskab, og han fungerede desuden som eksaminator ved den farmaceutiske eksamen. Ved siden af sin apotekervirksomhed drev Becker ejendomshandel i den helt store stil. I 1761 havde han købt Jyllinge og Gundsømagle kirker sammen med 21 huse i landsbyen Gundsømagle, og i årene 1767-75 ejede han desuden godset Grevens Vænge. Dertil kom, at han for 3300 rdl. havde købt godset Hegnstrupgaard, der gennem flere år fungerede som familiens landsted. Dette landsted blev i 1782 erstattet med en sommerbolig i Nærum, som familien Becker erhvervede fra geheimeråd Luxdorff.

Til daglig boede familien Becker i Købmagergade 9 lige overfor Silkegade i et imponerende bygningskompleks,¹⁰ som også rummede apoteket.¹¹ Da Johan Gottfried Becker overtog apoteket og det store bygningskompleks efter sin fader, blev det vurderet til en sum af 20.000 rdl.¹² Becker stod selv for at lave forskellige ændringer og forbedringer i de efterfølgende år. Bl.a. fik han gjort plads til 6 køreheste. I datiden var det en moderne bygning i god stand, der indeholdt nogle af de nyeste installationer. Apoteket havde eget laboratorium placeret i en bindingsværksbygning i gården. I selve boligen havde en italiensk stukatør dekoreret de to hovedetagers lofter, og i huset fandt man en sal, der både havde en væg af spejlglas og faste vægmalerier. Den nærmere indretning og møbler må vi imidlertid tænke os til, idet skifter eller andre former for inventarfortegnelser ud over brandtaksationerne ikke eksisterer. Da fru Becker senere som enke flyttede fra apoteket og ind i en lejlighed på Vimmelskiftet, fandtes der blandt hendes ejendele en lang række kostbare ting, herunder flere spejle i forgyldte rammer samt en del mahognimøbler.¹³

Ægteparret Becker fik fem børn – to sønner og tre døtre.¹⁴ Da dagbogen blev påbegyndt var de to ældste døtre blevet gift og flyttet fra hjemmet. Den ældste, Johanna Heinricca, var gift med den østrigske generalkonsul Emanuel Bozenhard, og den mellemste datter, Anna, var gift med Andreas Höyer, der i 1789 blev udnævnt til amtmænd over Hedemarken i Norge. Fru Becker brugte sjældent de to døtres fornavne, men omtalte dem primært som fru Höyer og fru Bozenhard i sin dagbog. Den yngste datter, Christiane, blev derimod altid nævnt ved fornavn. Hun var ikke blot den yngste, men også ugift og hjemmeboende, indtil hun i oktober 1788 indgik ægteskab med den noget ældre kammerråd og histo-

Kgl. hofapoteker Johan Gottfried Becker (1723-1790). Johan Gottfried Becker var tredje generation på Elefantapoteket i Købmagergade, der var blevet grundlagt af bedstefaderen med samme navn i 1670. Det er sandsynligvis omkring overtagelsen af apoteket og titlen som Kongelig Hof- og Feltapoteker, at Becker er blevet portrætteret af professoren ved Kunstakademiet Carl Gustav Pilo (1711-1793). Pilo, der var svensker, kom til København i 1741, hvor han hurtigt blev kendt som portrætmaler og han blev af Frederik 5. udnævnt til hofmaler. At det netop var Pilo, der malede portrættet af Becker fortæller os noget om Beckers økonomiske såvel som samfundsmæssige position – eller hans ønske om at opnå en position. At blive portrætteret af Pilo har sikkert været et meget bevidst valg af stor betydning for Becker (Statens Museum for Kunst).

riker, Peter Frederik von Suhm. Familiens ældste søn Erik, der havde embede som kongelig sekretær, var ligeledes ugift og hjemmeboende. Den yngste søn, Gottfried, stod i folketællingen fra 1787 opført som bortrejst. Først i 1791 – et års tid efter faderens død, vendte han hjem fra sit læreophold og sin dannelsesrejse for at overtage apoteket. Fru Becker noterede flittigt i sin dagbog, hvornår familiemedlemmer modtog eller afsendte breve til Gottfried. Nok var han langt væk, men alligevel synes han, ligesom resten af familien, at være utrolig nærværende i fru Beckers dagbog.

Familie og hjem

I 1700- og 1800-tallets borgerlige miljøer synes et nyt familiemønster at vokse frem. Fra tidligere at have været en produktionsenhed baseret på et stærkt arbejdsfællesskab, ændrede den borgerlige familie sig i stigende grad til en konsumtionsenhed baseret på følelsesmæssige relationer familiemedlemmerne imellem. Idealet om det kærlighedsbaserede ægteskab blev i slutningen af 1700-tallet nærmest til en kult.¹⁵ Det var kærligheden, der skulle binde ægtefællerne sammen, ligesom det var kærlighed der naturligt bandt børn og forældre sammen.

Det var nok tvivlsomt, om det var kærlighed og forelskelse alene, der lå bag hr. og fru Beckers indgåelse af ægteskab. Ikke mindst fordi de blev gift i en tid, hvor kærligheden endnu ikke var blevet den altafgørende og ideale begrundelse for indgåelse af ægteskab. I virkeligheden er det heller ikke af betydning. Noget tyder nemlig på, at fru Becker på det tidspunkt, hvor hun skrev sin dagbog, virkelig holdt af sin mand og respekterede ham. Deres ægteskab var mere end blot en praktisk konstellation, hvor de sammen fik hushold og familie til at fungere. Ægtepar-

ret Becker foretog sig en lang række ting sammen, som rakte ud over de dagligdags og nødvendige gøremål. De tog på køreture, spadserede og lod sig vise som par. Fru Becker skrev f.eks. den 17. maj 1788: »*Min Mand og jeg blev aftagne af en Silhouetteur.*«

Fru Becker var familiens samlende figur. Den nære familie bestående af mand, børn, svigerbørn og børnebørn har været det helt centrale i hendes liv. Disse familiemedlemmers gøren, laden og velbefindende fik dagligt kommentarer med på vejen i hendes dagbog. At børnene var blevet voksne, og et par af dem fløjet fra reden, gjorde tilsyneladende ingen forskel. For det var ikke kun familiemedlemmerne i apotekergården men også de gifte døtre og svigersønner, hvis færden hun noterede sig. Hun førte opsyn med, hvem de forskellige havde været i selskab med, eller om de havde været i kirke. Hun holdt øje med, hvornår Erik var i klubben eller gik til bal. Af og til blev det endda noteret på hvilket tidspunkt ud af de små nattetimer han vendte næsen hjemad. Den unge ugifte Christiane fik dog hovedparten af apotekerfruens opmærksomhed. For en ung ugift datter af familien Beckers position var det så absolut upassende at færdes alene i selskabslivet. Derfor blev der i dagbogen ført nøje regnskab med, hvilke familiemedlemmer eller venner af familien, der gjorde Christiane følgeskab ved selskaber, i teatret eller blot på en spadseretur i Kongens Have.

Samværet i den nære familie kreds fyldte meget i Anne Christine Beckers dagligliv. De enkelte familiemedlemmer var tæt knyttet sammen. Flere gange ugentligt indfandt de to gifte døtre sig sammen med deres ægtemænd i apotekergården. Desuden gik fru Becker ofte selv på besøg hos døtrene, ligesom Christiane flittigt søgte sine søstres selskab. I perioder så familiemedlemmerne faktisk hinanden

dagligt. De kom gerne til middag og blev ofte til ud på aftenen, og selvfølgelig var Bozenhards og Höyers altid inviteret, når der blev afholdt selskaber i familien Beckers hjem. Ved siden af den nære familie havde familien Becker også kontakt med en række mere perifere medlemmer af deres slægt. Forbindelsen blev opretholdt dels gennem korrespondance og dels ved besøg. Beckers to søstre var begge bosiddende i Køge, og om sommeren tog de ophold på Beckers landsted i Nærum. Desuden lagde ægteparret Beckers søskendebørn deres vej forbi apotekergården i Købmagergade. Besøgene fra disse familiemedlemmer hørte dog til sjældenhederne. Derimod kom bl.a. Beckers fætter, major og general adjutant Nörckenkrone, og den unge slægtning, fændrikken Ditlev Fries, ofte i det Beckerske hjem.

Familien Becker synes med sit sammenhold og nærvær indenfor familie-kredsen nøje at afspejle den ideale forestilling om borgerlig livsførelse og borgerlige værdier, der blev sat op i slutningen af 1700-årene. Her kom familielivet til at stå som noget helt centralt i den borgerlige kultur. Det var indenfor den nære familie, at den intimitet og nærhed, der var så vigtig for den borgerlige selvforståelse, skulle søges. Den borgerlige familie afgrænsede sig langsomt fra omverdenen, lukkede sig om sig selv, for dermed at værne om det stille familieliv. Det var bl.a. denne fokusering på det stille familieliv, der førte til borgerskabskulturens skarpe adskillelse mellem offentligt og privat og mellem arbejde og hjem. I bogen *Family Fortunes*¹⁶ har forfatterne Davidoff og Hall imidlertid påpeget, at der, hvad disse modstillede begreber angår, ofte var tale om mentaltale konstruktioner og ikke om virkelige eller fysiske adskillelser. For mange lod en direkte adskillelse mellem arbejde og hjem sig ikke gøre, idet forretning og hjem var placeret i samme

bygning. Og hvad der var nok så vigtigt: Skønt det private hjem i stigende grad blev distanceret fra offentligheden, blev det aldrig helt lukket. I modsætning til, hvad man ofte har antaget, lod den borgerlige familie sig ikke isolere. Dørene stod ifølge Davidoff og Hall altid åbne for visitter, for forretningsforbindelser og for venner.

Dørene i apotekerkjæmmet stod mere end åbne. Det var langt fra kun en lille kreds af slægt og familie, der fandt vej til familien Beckers stuer. I dagbogen fremgår det, at familien havde en lille gruppe af nære husvenner, som de så, om ikke dagligt så flere gange om ugen. Disse husvenner kom i hjemmet, spiste med og indgik næsten på lige fod med familiemedlemmerne i hjemmet. Ud over husvennerne var der en større kreds af venner og bekendte, som med jævne mellemrum lagde deres vej forbi apotekerkjæmmet. I løbet af de tre år dagbogen blev ført, var familien Becker i kontakt med henved 200 forskellige personer. En del af disse mange mennesker havde de blot truffet ved f.eks. selskaber rundt om i byen, og de må derfor siges at være perifere i forhold til familien. Mange af de nævnte personer havde dog været i familien Beckers hjem eller selv haft besøg af familien Becker, selvom der på de tre år kun var tale om en gang eller to. Med den nære familie, husvennerne og denne store bekendtskabskreds kan det vel ikke undre, at antallet af dage, hvor fru Becker noterede sig, at hun var alene med sin mand, kan tælles på to hænder.

Familien Beckers dagsrytme adskilte sig væsentligt fra den, vi møder hos senere tiders borgerskab. Sammen påbegyndte ægteparret gerne dagen med en kop kaffe, mens børnene i regelen drak te.¹⁷ Generelt stod ingen af familiemedlemmerne tidligt op. Ofte kom de først sent hjem om aftenen, efter at have været til bal, i teateret eller til aftenselskab. Senest blev

det i weekenderne, men også på hverdage, kunne det blive ud på de små nattetimer, før familiemedlemmerne vendte hjem. Kun et par gange nævnte fru Becker specifikt at hun stod tidligt op. I det daglige var der ikke det store hastværk med at komme i gang med dagens gøremål. Nok har Becker haft noget at se til med sine mange økonomiske interesser og driften af apoteket, men en egentlig arbejdsdag fra tidlig morgen til hen under aften har der ikke været tale om. Der var altid tid til middagsselskaber, visitter, spadsereture, køreture og samvær med familie og venner på hverdage såvel som i weekenderne. F.eks. indfandt der sig dagligt omkring klokken 11 en fast kreds af mandlige slægtninge og nære venner, der sammen med Becker spiste smørrebrød, drak vin, og derefter fordrev et par timer med kortspil. Becker var ikke den travle og fjerne faderfigur, man stødte på blandt det senere 1800-tals borgerskab.

Tjenestefolk

Apotekergården i Købmagergade var et stort foretagende. I folketællingen fra 1787¹⁸ blev der foruden familien opført 3 farmacistuderende, 3 lærlinge ved apoteket, 1 tjener, 1 kusk, 1 gårdskarl, 1 karl ved laboratoriet og 4 tjenestepiger på apotekergården. Sigende er det, at de personer, der var tilknyttet selve apotekervirksomheden, og dermed hørte under Beckers arbejds- og ansvarsområde, ikke figurerer i dagbogen. Til gengæld blev de tjenestefolk, der var tilknyttet husholdningen, ofte nævnt. Dagbogens notitser om tjenestefolkenes færden og forskellige gøremål underbygger, at det var fru Beckers ansvar at føre tilsyn med tjenestefolkenes arbejde inden for husholdet. Desværre var det kun tjenestefolkenes mere særegne opgaver hun noterede sig, og nødvendige daglig-

dags gøremål som madlavning og op-tænding fandt aldrig vej til dagbogssiderne. Fru Becker kaldte konsekvent sine folk ved fornavn, hvis de da ikke blev nævnt under fællesbetegnelsen pigerne. I dagbogen yndede hun f.eks. at skrive: »Vore piger vaskede« eller: »Mine piger dyppede og hængte op«. Kusken Anders var den af tjenestefolkene, der oftest blev nævnt. For det meste i forbindelse med hans mange køreture mellem apotekergården og familiens landsted i Nærum. Den 18. februar 1789 blev Anders og pigene Anna f.eks. sendt til Nærum for at hente en seng.

For at få husholdningen til at fungere, var det vigtigt at have gode tjenestefolk. Gode tjenestefolk stillede imidlertid også krav til en ordentlig behandling. I datidens moralske bøger for unge fruentimmere var et af de emner, der ofte blev diskuteret, netop hvordan man i det daglige burde omgås sine tjenestefolk.¹⁹ Det var vigtigt at finde en balance, hvor tjenestefolkene var sit herskab forbundne, uden herskabet dog dermed var nødsaget til at nedlade sig selv. Dagbogen efterlader ikke noget fyldestgørende indblik i, om fru Becker behandlede sine folk godt, men den vidner om, at hun har interesseret sig for sine tjenestefolks ve og vel. Ikke kun tjenestefolkenes særlige arbejdsopgaver, men også små beskrivelser om deres helbredstilstand fandt plads blandt de sparsomme notater. Den 15. april 1788 skrev hun f.eks.: »Anders syg af feber«, og den 17. maj samme år var Anders igen blevet sløj, hvilket fik fru Becker til at skrive: »Anders havde om natten haft feber men ei stærk«. Det var ikke kun økonomiske interesser, der lå bag denne bekymring. Familien Becker udviste også en generel personlig interesse for deres folk, og interessen synes ikke at ophøre, selvom folkene forlod husholdet på Købmagergade. Flere gange i løbet af de få år dagbogen strækker sig

I 1728 lagde en voldsom ildebrand Elefantapoteket i Købmagergade helt i aske. Familien Becker, der havde ejet og drevet apoteket siden 1670 påbegyndte i 1733 en genopbygning af apotekergården med hofbygmester Laurids de Thurah som arkitekt. Det tog fire år at færdiggøre den nye apotekergård, der blev genopført i den form, som dette billede af Rach og Egeberg viser. I den mellemliggende periode havde familien Becker lejet sig ind i en gård på Amagertorv, hvorfra apoteket midlertidigt blev drevet. Da apoteket atter åbnede i Købmagergade var det med egen indgang til højre under bomærket med den hvide elefant (Nationalmuseet).

over, nævnes små episoder, som da Christiane stod fadder for Telleffs barn (Telleff var arbejdsmand i Beckers laboratorium), eller da sønnen Erik den 11. november 1788 tog til bryllup i Senge-løse hos den tidligere medhjælper i apoteket, Johan Peter Pflugmacher. Folkene i Beckers hushold blev imidlertid ikke behandlet ens. Der var forskel på tjenestefolkenes indbyrdes position, og ikke alle kan kategoriseres som tjenestefolk. De tre farmacistuderende var alle kommende apotekere, og blev behandlet derefter. Den ældste af de tre, Jørgen Berg, der senere blev apoteker i Stege, blev om sommeren inviteret ud til familien Beckers som-

merbolig. Flere af de tidligere ansatte i apoteket havde etableret sig som apotekere rundt om i landet. Mange af dem havde stadig kontakt med familien Becker, og kom af og til på besøg. Det samme gjorde sig gældende for mademoiselle Le Jeune, der var tidligere guvernante for Beckers døtre.

Der er ingen tvivl om at tjenestefolkene var uundværlige, for at fru Becker kunne klare den store husholdning og de mange forskellige gøremål. Ifølge Davidoff og Hall²⁰ var det af afgørende betydning for den borgerlige kvindes livsførelse at have mange tjenestefolk til rådighed. Jo flere tjenestefolk, der stod til rådighed, desto

mere kunne de forskellige familiemedlemmer frigøres til andre formål. Oplysningerne i dagbogen vidner dog om, at husets frue på trods af de mange tjenestefolk ikke fuldt ud har kunnet hellige sig klaverspil og broderi. Husholdet var hendes ansvar, og skønt der var mange tjenestefolk til fysisk at udføre de forskellige huslige pligter og gøremål, krævede arbejdet stadig hendes fulde opmærksomhed.

Huslige gøremål

Selvom dagbogen kun bidrager med et sporadisk indblik i de huslige gøremål, er det alligevel muligt at få en fornemmelse af det arbejde, som fru Becker havde med at føre hus. For på bedste vis at få husholdet til at fungere, var det nødvendigt for hende at danne sig et godt overblik over tjenestefolkenes arbejde og over husets beholdninger. I dagbogen afspejles dette bl.a. gennem kommentarerne: »*Jeg omkring i Kjælderen og paa Loftet*«, eller som hun skrev den 30. oktober 1788: »*Jeg eftersaae mine Provisioner, tørrede æbler, talte klæder*«. Husets beholdninger måtte efterses, forrådet skulle række, og hjemmet skulle fremstå i den bedste stand. Der var med andre ord nok at se til. Med jævne mellemrum brugte fru Becker kommentaren: »*Jeg havde travlt*« – uden dog at udspecificere nærmere, hvad det var, hun havde travlt med.

En af de vigtigste opgaver var at sørge for, at der dagligt kom mad på bordet. Desværre er der i dagbogen ingen direkte oplysninger om, hvad der blev serveret i apotekerhjemmet. Barnebarnet Burman-Becker gav i sine familieanedkdoter²¹ lidt flere detaljer om familiens spisevaner. Til daglig spiste familien Becker til middag kl. 3. Middagen bestod i reglen af to retter mad samt kage eller anden dessert. Ved mindre selskaber, som blev afholdt i husets stueetage, blev der gerne serve-

ret smørrebrød, vin og kage. Både til hverdag og fest blev der drukket vin hos familien Becker. Desuden blev drikkevarer som kaffe, te og chokolade nævnt i dagbogen, og den 20. juli 1788 skrev fru Becker på landstedet i Nærum: »*Vi bryggede for første Gang en halv Tønde Øl*«. En del af den mad, der blev konsumeret, blev fremstillet eller bearbejdet indenfor husholdet. Slagting var en tilbagevendende begivenhed vinterhalvåret igennem. Der skulle noget til, når det store hushold og de mange gæster skulle bespises. Den 27. oktober 1788 blev der slagtet 2 stude. Dagen efter blev studene nedsaltet, samtidig med at der blev slagtet 2 svin. Svinekødet blev ligeledes nedsaltet dagen efter slagtingen. I februar og marts blev der slagtet flere svin. I de år, dagbogen strækker sig over, blev der årligt fast slagtet 2 stude, mens antallet af svin varierede. En del af tjenestepigernes og fru Beckers tid har også været optaget af at samle og konservere forråd. Under sommeropholdet på landstedet i Nærum blev tiden ikke udelukkende fordrevet med at spadserere ture og med at filosofere over den smukke natur. Naturen bød nemlig ikke kun på oplevelser, men også på gode råvarer der kunne forsøde en lang vinters måltider. I august blev der syltet ribs, tørret æbler samt pillet hyben og kirsebær med syltning for øje. Desuden blev der skåret bønner, syltet asiegurker og pillet portulak.²²

Vask og rengøring var nogle af de gøremål, der fandt vej til linierne i dagbogen. Ikke kun huset, men også husets beboere skulle tage sig stands-mæssigt ud. Med jævne mellemrum blev der gjort rent og pudset vinduer i huset. Tøjvask var en arbejdsopgave, der lagde beslag på husets tjenestepiger i flere dage. Tøj og andre tekstiler skulle ikke blot vaskes, hvilket i sig selv tog en hel dag, det skulle også tørres, stryges, rulles og i visse tilfælde bleges. Blegningen foregik ved blege-

dammen, og selve vasken foregik på Købmagergade. Som en pudsig ting, nævnte fru Becker i sin dagbog den 6. maj 1788, at de tørrede klæder på kirkegården. Der vaskes en del, skønt der i dagbogen ikke kan spores nogle faste intervaller for, hvornår der vaskes. Der nævnes desværre heller ikke noget om, hvad det var, der blev vasket, eller hvilket tøj familien iklædte sig. Et portræt af datteren Christiane vidner dog om, at hun var klædt efter tidens lyse og lette empiremode. Hvad hr. og fru Becker angår, findes der kun få oplysninger om deres påklædning. Ifølge barnebarnet lod Becker sig hver morgen frisere og påklæde, efter at have nydt sin morgenkaffe. Hele formiddagen forblev han klædt i en elegant slåbrok og opholdt sig i en mindre dagligstue nær apoteket, hvor han som nævnt fordrev nogle timer i selskab med nære venner og slægtninge. Fru Becker selv var i besiddelse af et 3 fag stort påklædningsværelse.

Skønt hovedparten af de huslige gøremål blev udført af tjenestepigerne alene, tyder noget på, at fru Becker selv har deltaget i dele af det praktiske arbejde. Hun pillede selv hyben, kirsebær og hjalp med at binde syltekrukker til. Ifølge Davidoff og Hall²³ var det kun udvalgte arbejdsopgaver, der blev betragtet som værende passende for det bedre borgerskabs kvinder. F.eks. inden for havearbejde blev det at plukke bær eller at potte om betragtet som passende opgaver, mens gødskning og gravearbejde så absolut ikke blev regnet som feminint og passende. På samme vis var det kun de rene og mindre fysisk krævende opgaver fru Becker selv gav sig i kast med.

I lyst og nød

En af de vigtigste opgaver for en god hustru var at sørge for familiens ve og vel. Nok var de fysiske rammer i form

af pæne omgivelser, mad på bordet og tøj på kroppen af stor betydning. Men der skulle mere end gode fysiske rammer og en daglig husmoderlig orden til at sikre familiemedlemmernes velbefindende. En god kone burde vide, i hvilke situationer der var brug for en kærlig moder, en god veninde eller en trofast hustrus hjælp og støtte. Ikke kun i hverdagen, men også i særlige situationer og ved særlige lejligheder trådte fru Becker til med omsorg for familie og venner. Både større og mindre personlige begivenheder skulle huskes. Der skulle sendes gratulationsbreve på fødselsdage, og de enkelte familiemedlemmers fødselsdage skulle fejres, skønt der i dagbogen kun bliver nævnt et par fødselsdage. Gode venners bryllupsdage blev også nævnt, i det omfang, familien Becker var med til at fejre dem.

Den borgerlige frue var både garant for hjemmets moralske orden, og for at børnene modtog en passende opdragelse. En god opdragelse var ensbetydende med, at børnene tilegnede sig de rette dyder og færdigheder, der var påkrævede for deres senere livsførelse. Færdigheder, der gjorde, at de kunne stå mål med de forventninger, som mødte dem, og færdigheder, der svarede til deres samfundsmæssige position. Da dagbogen blev skrevet, var fru Becker omgivet af voksne børn. Derfor findes der ingen direkte vidnesbyrd om, hvilke dyder hun satte i højsædet ved sine børns opdragelse. Barnebarnet fremhævede dog i sine familieanekdoter, at der bl.a. blev lagt vægt på, at børnene lærte sprog og musiceeren. Den kristne tro har desuden været en integreret og væsentlig del, ikke kun af børnenes opdragelse, men også af fru Beckers eget liv. Hun gik ofte i kirke, og lod sig for det meste ledsage af Christiane eller Erik. Til tider gjorde også Becker hende følgeskab.

Det var ethvert forældrepars ønske at deres døtre gjorde gode og passende

partier. Familien Becker var allerede blevet beriget med to passende svigersønner, og den unge smukke Christiane stod for tur. Det har sikkert ikke skortet på unge bejlere. Beckers døtre havde alle ry for at være virkelige skønheder. Det blev dog hr. Beckers nære ven, kammerråd Suhm, der blev Christianes ægtemand.²⁴ Suhm havde været gift før. Hans kone døde på en varm juli sommerdag i 1788. Det havde ikke været et lykkeligt ægteskab, og rygten gik, at Suhm igennem flere år havde haft et godt øje til Beckers smukke døtre. Da han som enkemand fik muligheden for atter at indgå ægteskab, var det imidlertid kun Christiane, som stadig var ugift. I løbet af sommeren 1788 lagde Suhm ofte vejen forbi familien Beckers sommerbolig. Omvendt besøgte familien Becker også gerne Suhm på landstedet i Øverød. Hyppige besøg hos nære venner var der ikke noget usædvanligt ved, men i dette tilfælde var der noget i gære. Den 31. august sendte fru Becker en kort nedskrevet invitation over til Suhm, i håb om, at han den efterfølgende dag ville komme til middag, og som hun skrev: »Tage til takke med vores tarvelige maaltid«. ²⁵ Sammen med sin trofaste ven, løjtnant Pohl, mødte Suhm op til middag, men det var vist alt andet end maden, der var i centrum ved denne sammenkomst. Om aftenen skrev fru Becker i sin dagbog: »Og blev det Vigtige afgjort, hvortil Gud give Naade og Lykke«. Dagen efter kunne ægteparret Becker bekendtgøre deres glæde overfor deres gifte børn. Forlovelsen syntes dog ikke helt på plads, og der skulle gå en god uges tid, før der i dagbogen blev skrevet: »Suhm om Form.; og blev resolveret, at Forlovelsen skulde være bekjendt«. Så kan det nok være, at fru Becker fik travlt. De følgende dage gik med at gå på visitter eller selv at modtage besøgende. En glædelig nyhed kunne ikke fortælles for tit. Men et foreståen-

de bryllup gav også travlhed i andre henseender. Der var mange ting, der skulle bringes i orden, inden selve brylluppet kunne stå lørdag den 18. oktober 1788. Kort før brylluppet havde fru Becker travlt med diverse indkøb. Christianes udstyr skulle være i orden. Den 3. oktober frekventerede hun derfor både Smidth, Silkefabrikken, Manchesterfabrikken og Møbelmagasinet. Der var 24 personer med til bryllupsmiddagen. Selskabet gik til bords kl. 21, og gæsterne kørte hjem lidt efter kl. 23. Dette var dog blot for at fortsætte festlighederne ved 2. dagsbrylluppet, der blev afholdt i familien Beckers hjem. De 29 gæster gjorde sikkert deres til, at brudeparret blev fejret på behørig vis. I tidsskriftet *Minerva*²⁶ blev senere gengivet et klassicistisk inspireret hyldestdigt til brudeparret, hvoraf sidste vers lød:

*Strax Venus tog sit Belte af,
Og det med himmelsk Ynde rækker
Til Clio hen – men hun det gav –
(O! held Dig, Suhm!) til Jomfr. Becker!*

Til de særlige hændelser, som fandt vej til fru Beckers dagbogsblade, var de gange, hvor hendes liv blev beriget med børnebørn. Selv var hun gerne bisidder ved veninders og familiemedlemmers fødsler. Ægteparret Beckers første barnebarn blev født den 18. oktober 1787 og døbt Anna Hedvig Höyer. Det andet barnebarn satte datteren fru Bozenhard i verden den 26. november 1787, og i dagbogen skrev fru Becker: »Jeg blev hentet til Fru Bozenhard kl. 1. og om eftermiddagen kl. 3. blev hun forløst med en Dreng«. De næste mange dage, ja uger, kom herefter til at stå i datterens og barnebarnets tegn. Hver dag begav hun sig alene, eller i følgeskab med Christiane, til Bozenhards hjem i Lille Strandstræde. Selvom det lille barnebarn gjorde krav på en væsentlig del af fru Beckers opmærksomhed, forsømte hun ikke sine

andre gøremål, og de daglige gæstebud i det beckerske hjem fortsatte ufortrødent. Fødsler hørte så klart til den kvindelige sfære, og ifølge dagbogen holdt mændene sig behørigt væk. På selve dagen for fødslen spiste Becker hos vennen Berger, og de efterfølgende dage spiste den nybagte fader, dagligt hos sine svigerforældre. På en sne- og regnfuld januar dag i 1788 stod ægteparret Becker fadder til barnebarnet, som blev døbt Joseph Gottfried Emanuel Bozenhard. Den lille drengs liv blev dog kun kort, for han døde den 1. juli 1789. På den dag skrev fru Becker i sin dagbog: »*Stærk Regn og Blæst. Bozenhards lille barn døde. Om aftenen Walmoden og Søn ligesom til Middag. Jeg var lidt ude hos Bozenhards*«. At det lille barnebarns død ikke gav anledning til yderligere kommentarer eller blot en tilkendegivelse af sorg virker umiddelbart overraskende. At fru Becker i dagbogen ikke gav udtryk for sorg, behøver ikke at betyde, at hun ikke følte sorg over tabet af barnebarnet. Dagbogen var måske blot ikke det rette sted at udtrykke denne sorg.

I medgang og modgang

Gode fysiske og moralske rammer var med til at skabe orden og tryghed. Men selv perfekte rammer og en pligt-opfyldende husmoder som fru Becker var ingen garanti mod udefrakommende og uforudsigelige hændelser. Den 6. september 1789 havde Höyers den »*malheur*« at vælte i deres vogn. Heldigvis skete der ikke noget med hverken svigersønnen eller den højgravide datter, og fru Becker tilføjede i sin dagbog: »*Men Gud ske Tak som bevarede dem*«. Sådanne ulykker var svære at sikre sig imod. Det samme gjaldt sygdom, der var et emne, som dagbogsbladene igennem optog fru Becker ideligt. For sygdom var en af disse uforudsigelige ting, der ikke kun brød den vanli-

ge orden, men som også var forbundet med utryghed og fare.

I korte vendinger blev forskellige familiemedlemmers sygdomsforløb beskrevet i dagbogen, som de skred frem dag for dag. Samtlige familiemedlemmer, såvel som fru Becker selv, led af skiftende kortere- eller længerevarende sygdomme. Ikke alle var lige alvorlige. Den 14. juli 1789 skrev fru Becker, at hun havde temmelig stærk feber, hvilket dog ikke afholdt hende fra at køre tur med fru Höyer og Becker. Et par måneder tidligere havde hun ikke været helt så kry. Her måtte hun pga. feber opgive at gå med Höyers i Kongens Have, selvom hun dog ikke gik i seng. Helt slemt havde det stået til mellem den 11. og 23. april 1789, hvor hun pga. sygdom end ikke kunne overkomme at skrive i sin dagbog. Værst ramt af sygdom var dog Becker og sønnen Erik. Den 15. december 1788 skrev fru Becker: »*Min Mand og Erik upasselige*«. For Erik var dette begyndelsen på et længere sygdomsforløb med bl.a. hovne hænder og med hævelse og ømhed i benene. Det blev en tid, hvor han dag for dag langsomt var i bedring, til trods for visse tilbagefald. Han var næsten syg i to måneder, og det var først den 2. februar 1789, at han for første gang turde bevæge sig ud af huset og hen på sit embede i Rentekammeret. Erik kom sig dog. Det samme kunne desværre ikke siges om Becker. I sommeren 1789 blev han syg, og sygdommen var mere alvorlig end som så. Den blev hans pinefulde følgesvend og slap først sit greb ved hans død i foråret 1790.

Beckers sygdom og skrøbelige helbred var årsag til hensyntagen og til evig bekymring. I hans kones dagbogsblade noteres næsten dagligt, ikke bare hans tilstand, men også hans humør. Samtlige familiemedlemmer gjorde deres til at holde ham munter, og han var sjældent ladt alene. Hustruen og døtrene ledsagede ham ofte på køre-

Historikeren og forfatteren Peter Frederik Suhm (1728-1798). Adeligt blod og gode familieforbindelser gav P.F. Suhm mulighed for en embedskarriere. 20 år gammel blev han assessor i Hofretten og 23 år gammel blev han udnævnt til etatsråd. Det var dog litteratur og videnskab, der havde hans store interesse. Efter at have opholdt sig i Trondhjem i 14 år, hvor han havde giftet sig med byens grimme, men rige arving Karen Angell, bosatte han sig i en gård i Pustervig i København. Her påbegyndte han værket *Historie af Danmark*, der endte med at blive på 14 bind. Suhm var lidenskabelig bogsamler og hans universalbibliotek endte med at indeholde omkring 100.000 bøger. Som noget usædvanligt lånte han dem ud, ikke kun til folk i akademiske kredse, men til alle og enhver i København, som måtte have interesse derfor (Det nationalhistoriske Museum på Frederiksborg).

ture eller søgte at underholde ham med kortspil. Som en lidt usædvanlig kommentar til kortspillet blev der i dagbogen den 18. februar 1790 skrevet: *»Vi spillede l'hombre. Min mand vandt«*. – Eller som kommentaren den 2. marts 1790: *»Om aftenen alene; jeg spillede Hanrey med min Mand, som var dog temmelig munter«*. Beckers svigtende helbred resulterede i at fru Becker måtte tage sig af opgaver, der under normale omstændigheder ville have tilfaldet Becker selv. Formodentligt pga. af hans sygdom blev landstedet i Nærum sat til salg i sommeren 1789. Salget og afviklingen af landstedet blev i høj grad fru Beckers opgave assisteret af sønnen Erik. Den 5. august 1789 skrev hun: *»Tidligt om Morgenen tog jeg med Erik til Nærum for at gjøre Inventarium, da salget af vort Landsted var afgjort og Contracten underskrevet. Kom hjem kl. 9. Fru Geuss og fru Høyer vare hos min Mand«*.

Trods de mange sygdomsbeskrivelser, der figurerer dagbogen igennem, er det ikke muligt at sige noget nær-

mere om, hvad de enkelte personer egentlig fejlede. Som det var skik og brug i datiden, var det selve symptomerne hos patienten, man hæftede sig ved i stedet for som i dag at fokusere på årsagen til disse. Der kunne ligge mange forskellige årsager eller sygdomme til grund for symptomer som feber, hævede arme og ben. Kun i svigersønnen Suhms tilfælde blev der givet en nøjagtig diagnose, idet der den 14. december blev anført i dagbogen: *»Suhms kom ei, da han havde et Anfald af Podagra«*. For en apotekerfamilie var sygdomsbehandling og medicinering ikke et fremmed fænomen. Selv lod fru Becker sig årelade, og Christiane samt Becker brugte kinabark, i deres kamp mod feberen. Becker forsøgte sig desuden med indtagelse af vand fra Pymont og daglige bade af ca. 1/2 times varighed, for at komme sin sygdom til livs. Intet hjalp! – Som et sidste forsøg på at finde helbredelse og bedring for faderen opsøgte sønnen Gottfried under sin rejse i udlandet den berømte schweiziske læge S.A. Tissot.

Han anbefalede en særlig mikstur, som Becker begyndte at tage den 25. februar 1790. Heller ikke dette hjalp, og den 22. april så Becker døden i øjnene. Fru Becker havde inden da tyet til det stærkeste middel, hun selv var i besiddelse af, nemlig bønnen. På Beckers fødselsdag den 17. juli 1789, hvor der blev afholdt selskab med 16 gæster, skrev hun i sin dagbog: »Gud lad denne Dag ofte, om det er Guds naadige villie, komme tilbage, men skjænke bedre sundhed dertil. Dertil forlene Gud sin Barmhjertighed og Almagt«.

En foretagsom dame

Hovedparten af apotekerfruens aktivitet var ifølge dagbogsnotaterne rettet mod hjemmesfæren og familien. I dagbogen afspejles ingen større samfundsmæssig interesse. Fru Becker synes ikke at interessere sig for hverken politik, økonomi eller samfundsforhold. De få gange hun med sine notater rakte blikket ud over kredsen af familie og venner, var det hovedsageligt ildebrande i de københavnske gader, hun hæftede sig ved. Den 16. marts 1788 var der f.eks. ildløs i en skorsten i Nyhavn, og den 14. december 1788 var der ildebrand i Studiestræde. Brand var tydeligvis noget hun frygtede og nok med rette. Blot en generation tidligere var apotekergården brændt ned til grunden. Ud over ildebrande nævnes kun sporadisk hændelser, som f.eks. den 26. november 1787, da den svenske ambassadør Sprengport blev introduceret hos kongen, eller små kommentarer om kronprinsens færden. Dagbogens få samfundsrelaterede kommentarer bekræfter umiddelbart det borgerlige kønsrollemønster, hvor manden var den, der tog del i det offentlige liv, og kvindens interesser udelukkende var rettet mod hjem og familie. At fru Becker ikke skrev notater vedrørende samfundsmæssige for-

hold var imidlertid ikke ensbetydende med, at det ikke interesserede hende. Nok var hjem og familie det helt centrale i fru Beckers liv, men det var ikke alt.

Fru Becker hørte bestemt ikke til den stillesiddende type. Hver eneste dag gik der meget tid med både at modtage gæster men også med selv at tage på besøg. Det kunne let løbe op i adskillige visitter eller måltider mad rundt om i byen på samme dag. Besøgsmønstrene var varierende. På nogle dage brugte ægteparret en hel dag sammen med de samme personer, mens de på andre dage så mange forskellige mennesker på en dag. Det samme gjorde sig gældende når fru Becker alene tog på besøg rundt om i byen, for at pleje sit eget netværk som bestod af en lang række af byens fruer. Det er heller ikke ualmindeligt for familien Becker, at de på samme dag kunne nå at besøge samme familie flere gange. Onsdag den 12. december 1787 skrev fru Becker: »Vi alle om Middagen hos Geheimeraad Carstens. Jeg om eftermiddagen hos Fru Brünnich, om Aftenen igen hos Carstens, men begge børn hos Justitsr. Meinckes, de kom hjem kl 3½«.

Ægteparret Beckers interessefelt synes ikke altid at stemme overens. Becker og hans 3 svigersønner fandt tilsyneladende baller, komedier og koncerter knapt så fornøjelige som deres fruer gjorde. Dette forhindrede dog ikke damerne i selv at tage af sted. Den 6. februar 1789 tog f.eks. fru Bozenhard og fru Suhm til bal. Imens fornøjede Bozenhard og Suhm sig med et spil l'hombre i svigerforældrenes hjem. Særligt den aldrende Suhm foretrak en kreds af venner eller et lille lukket selskab, frem for de arrangementer hans unge kone fandt fornøjelse ved. Ifølge dagbogen var den unge fru Suhm nemlig ofte til koncerter, i komedien eller til bal på slottet uden Suhm.

Der var mange både praktiske og

fornøjelige gøremål at tage sig til såvel inden- som udenfor Københavns volde. Fru Becker tog på auktion og gik i butikker. Dertil kom, at hun ofte gav sig ud på spadserer- og køreture. Hun kom vidt omkring, og det var helt tydeligt, at grænserne for hendes interesseområde og aktivitetsfelt ikke stoppede ved apotekergårdens port. Fru Becker selv var en aktiv og foretagsom dame, og dagbogen vidner om, at det samme gjorde sig gældende for de øvrige fruer i hendes omgangskreds. Alle gik de på visitter, spadserede, gik til middagselskaber, til bal eller i teateret. Det var ikke kun i hjemmene, men også i det offentlige rum, at kvinderne mødtes. Men selvom en del af deres aktiviteter og gøremål fysisk fandt sted i det offentlige rum, synes de mange fornøjelser og besøg at være aktiviteter rettet mod den private sfære. Deres gøremål havde umiddelbart hverken økonomisk eller politisk betydning. De virkede snarere som et udtryk for ren personlig fornøjelse. Spørgsmålet er dog om dette også var tilfældet. Noget kunne tyde på at fru Beckers megen selskabelighed og mange spadsereture havde stor betydning for familiens position, og dermed indirekte også for familiens økonomiske situation. I denne forbindelse er det nemlig væsentligt ikke at definere begrebet økonomi som noget rent produktionsorienteret, men i stedet betragte det som et langt bredere fænomen.

Familie og position

Hvor det i industrisamfundet, ifølge sociologen Norbert Elias, gjaldt om at tilkæmpe sig kapital og økonomisk magt, var det helt andre præmisser, der gjorde sig gældende i standssamfundet. Her var det ikke kapital, men i stedet samfundsmæssig magt, position og prestige man stræbte efter. I sit studie af Ludvig 14.'s hof beskrev

Elias indgående hoffolkenes interne »kamp« om magt, position og anerkendelse blandt gruppen af ligemænd.²⁷ I denne kamp blev selv de mindste ting af betydning. Hoffets intensive brug af etikette, ceremoni, smag, tøj, manerer og konversation havde ifølge Elias samme formål. Alle tjente de for hoffolkene som redskaber eller midler i den daglige indbyrdes kamp om anerkendelse og position.

Der var selvfølgelig stor forskel på Ludvig 14.'s hof og borgerskabet i 1780'ernes København. Alligevel tyder meget på, at der også blandt det københavnske borgerskab har været en indbyrdes kamp om anerkendelse og position. Det gjaldt om at færdes i de rette kredse, og omgive sig med venner og bekendte, som var ens egen position værdig. At blive regnet som en naturlig og integreret del af kredsen af ligemænd satte store krav til den enkelte person. Det gjaldt om at føre sig, og om at tage sig ud på den rigtige måde. Det var desuden af afgørende betydning at blive inviteret til de »rigtige« selskaber og at blive set i de rette sammenhænge. Position var ikke noget, man blot havde. Det var noget, som konstant skulle manifesteres og vedligeholdes. I den forbindelse synes fru Beckers aktivitet at spille en afgørende rolle. Hendes mange visitter, selskaber og teaterbesøg var nok fornøjelige, men de var samtidig også et vigtigt led i at manifestere og opretholde familiens position. Apotekerfruen var meget bevidst om, hvad der krævedes af familien i forskellige situationer. Hun gik på kondolencevisitter, skrev fødselsdagshilsner og sørgede i det hele taget for at vise venner og bekendte den etiketemæssigt påkrævede opmærksomhed.

Familien Becker færdedes i nogle af Københavns finere kredse. Deres omgangskreds talte både store florissante købmænd, militærpersoner og intellektuelle. Selv en række adelige perso-

Kongens Have blev anlagt som lysthave omkring Rosenborg slot i København. I årene 1606-1607 erhvervede Christian 4. en række grunde og havelodder uden for Østerport til formålet. Under Frederik 4. åbnedes Kongens Have for honnorte folk og i 1771 dekreterede Struensee haven åben for alle til »Publici fornøjelse«. Haven blev herefter Københavns foretrukne promenadeplass. På billedet ses Rosenborg slot malet i 1780 set fra Parterrehaven. Maleren har stået helt oppe ved rækværket ud mod voldgraven. Billedet er malet i den periode, hvor slottet var kalket gråhvidt. Således så det ud i omkring 100 år (Københavns Bymuseum).

ner lagde deres vej forbi familien Beckers hjem. Som hofapoteker frekventerede Becker desuden medlemmer af kongefamilien og fru Becker gik på visitter rundt om på slottet. I dagbogen fremkommer det, at det var af stor betydning for hende at holde styr på, hvem de enkelte familiemedlemmer færdedes iblandt og hvor de havde været. Hun noterede sig gerne, hvor de forskellige selskaber og koncerter familiemedlemmerne havde deltaget i, var blevet afholdt. Den 21. marts 1788 var Erik f.eks. til koncert på slottet, og den 30. januar 1789 skrev fru Becker: »Jeg var i Comedien i Pladslogen«. Det

var af stor betydning, også i hverdagen, at færdes de rigtige steder. Dette afspejles bl.a. i familiens mange spadserer- og køreture. De mange ture var ikke blot fornøjelige og gik til smukke steder i København og omegn. De gik samtidig også til de steder, der i den periode, blandt Københavns førende lag, var defineret som passende og lødige udflugtsmål. Her kunne man ikke blot nyde den smukke natur. Man kunne også være sikker på både at se og blive set. Fra hjemmet i Købmagergade gik familiens køreture bl.a. til Frederiksberg Have, til Bakkehuset og til Fasangården. Den 13. juni 1788

spadserede familien til den »*Philosophiske Gang*«, hvorfra de så kronprinsen rejse. Familiemedlemmernes mange spadsereture gik dog primært fra Købmagergade til Kongens Have. Det var her byens fornemste publikum søgte hen for at promenere, *parlere* og *kurtisere*.²⁸ At familiens visitter, selskaber, teaterbesøg, køreture og spadsereture alle var en bevidst del af familiens manifestering af position indenfor det københavnske borgerskab var ikke ensbetydende med, at de ikke morede sig. Mange af familiemedlemmernes aktiviteter, som f.eks. vintrens kaneture, hørte så klart til fornøjelserne. Og selvom fru Beckers visitter havde stor positionel betydning, skal værdien af at få en god gang sladder selvfølgelig heller ikke miskendes.

Den gode borgerfrue

Modstillede begreber kan være velegnede til at fremhæve centrale træk i borgerskabets kultur. På samme måde kan idealer hjælpe med at pege på, hvilke værdier og normer borgerne satte i højsædet, og måske prøvede at efterstræbe. Som Trepp imidlertid har påpeget,²⁹ er det vigtigt at holde sig for øje, at idealerne endelig ikke må sidestilles med praksis. Det er ikke nødvendigvis to sider af samme sag. Det er Anne Christine Beckers dagbog et godt eksempel på.

Ud fra fru Beckers sparsomme dagbogsnotater over hendes daglige gøremål og oplevelser, tegner der sig et billede af den gode borgerskabsfrue. Hun var sin mand en god og pligttopfyldende hustru og sine børn en kærlig og pligttopfyldende moder. Familien var en af de glæder, ægteparret Becker var fælles om. Men ved siden af de fælles glæder afspejles der i dagbogen en hverdag, hvor ægtefællerne havde hver deres gøremål og ansvarsområder. Denne forskel mellem den mandlige og den

kvindelige sfære kom bl.a. til udtryk i relation til familiens tjenestefolk. Som frue i huset var det Anne Christine Beckers opgave at sørge for, at husholdet i det daglige fungerede. Tjenestefolkene skulle sættes i sving, forrådet skulle i hus, og der skulle vaskes, pudses og poleres. Selvom fru Becker hørte til den mere velstillede del af borgerskabet, og selvom hun havde en pæn stab af tjenestefolk til rådighed tyder noget på at hun ikke selv gik af vejen for at give en hånd med i husholdningen, når hun ikke var optaget af visitter mm.

I fru Beckers dagbog afspejles umiddelbart det borgerlige kvindeideal, hvor hjemmet og familien var det helt centrale. Men fru Beckers dagbog bryder også med den ideale forestilling om borgerskabets kvinder. For selvom hjemmet og familien var det centrale i hendes hverdag, var det så absolut ikke alt. Fru Becker var hverken indadvendt, stillesiddende eller passiv. Hun havde sine egne netværk og sine egne interesser udenfor hjemmet, og noget kunne tyde på at hendes udadvendte aktiviteter ikke kun tjente som personlig fornøjelse, men også som et led i den konstante manifestation af familiens samfundsmæssige position.

Noter:

1. Den givne idealbeskrivelse er inspireret af L. Davidoff i: *Landscapes with figures. Home and community in English society*, i: Mitchell og Oakley: *The rights and wrongs of women*. Middlesex, 1976, s. 154-165.
2. Burman Becker: *Af Anne Christine Beckers (født Torm) Dagbog*, 1870.
3. Margareth Hunt: *The Middling Sort – commerce, Gender and Family in England 1680-1780*, California University Press, 1976, s. 75.
4. Anne-Charlotte Trepp: *Sanfte Männlichkeit und selbständige Weiblichkeit. Frauen und Männer im Hamburger Bürgertum zwischen 1770-1840*, Göttingen, 1996, s. 15-16.
5. L. Davidoff og C. Hall 1987: *Family Fortunes – men and women of the english Middleclass 1780-1850*, London, 1987.

6. C. Sjöblad: Min vandring dag för dag – kvinnors dagböcker från 1700-talet, Stockholm, 1997.
7. Her er kun tale om dagbøger skrevet af adelige kvinder.
8. E. Dam og A. Schæffer: De Danske Apotekers Historie 1, 1925, s. 601-633.
9. Elefantapoteket der blev oprettet i 1670 hørte til et af Københavns ældste og fineste apoteker. 5 generationer af familien Becker kom til at arve hofapotekerens privilegier op til 1880. Familien Becker havde tæt forbindelse med andre apotekere rundt om i landet. Familien stod i tæt forbindelse med apotekerdynastiet Seidelin i Nykøbing Falster og apoteker von Westen i Odense. Seidelin havde selv stået i lære på elefantapoteket. Familien Becker holdt en tæt forbindelse til de tidligere ansatte ved apoteket, som med tiden, selv blev apotekere rundt om i landet.
10. Bo Bramsen: København, før og nu – og aldrig, bd 4, og Burman Becker, Schaustrup og Rasmussen: Den Beckerske og den Schaustrupske gaard i Kiøbenhavn, i: Molbech og Westergaard: (Nyt) Historisk tidsskrift 5, 1854, s. 249-272.
11. Bygningen blev revet ned i 1909.
12. Landsarkivet for Sjælland mm.: Brandtaktioner for København, København, Frimands Quarter, Kiøbmagergade matr. nr. 114 og nr. 100 police nr. 2133.
13. Landsarkivet for Sjælland mm.: Københavns Skiftekommission. Forseglingsprotokol 1808/09, bd. 1, s. 134. Sag nr. 69.
14. Det kgl. Bibliotek. Håndskriftssamlingen: J.G. Burman Becker: Nachrichten von dem Geschlechte Burman, 1831 og Slægtstavle over familien Becker: 28 Genealogiske tabeller over familien Becker og dermed denne beslægtede familier. Skænket til det kongelige biblioteks afd. 1854 af J.G. Burman Becker.
15. Bl.a. i: E. Bjurmann: Christines interessante blekhet – Unge kvinnors möten med de nya kärlekskraven 1750-1880, Stockholm 1998.
16. Se note 5.
17. Det kgl. Bibliotek. Håndskriftssamlingen: Ny kgl. Saml. 1984 II 4: J.G. Burman Becker. Familieanekdoter og optegnelser.
18. Rigsarkivet: Folketælling 1787. Kiøbenhavn, Frimands Quarter, Kiøbmagergade matr. nr. 100.
19. F.eks. i: M. C. Gottlieb Steinber: Sædelære for unge Fruentimmer, 1785.
20. Som note 5, s. 375.
21. Som note 17.
22. Portulak er en sommerurt, som kan kendes på sine rødlige stængler, der kryber hen ad jorden. Stænglerne blev enten syltet med sukker eller eddike og kunne bl.a. serveres til forskellige former for steg, ragouter og brun sauce.
23. Som note 5, s. 387.
24. Hans Ellekilde: Historien om Peter Frederik Suhm, Søllerødbogen 1954/55.
25. Det kgl. Bibliotek. Håndskriftssamlingen: Add. 383 d 3 4: Fra A.C. Becker til P.F. Suhm d. 31/8 1788 samt Add. 383 d. III 4 To Breve fra Christiane til sin mand.
26. Minerva, oktober, november, december 1788. København. Heri: Til Suhm paa hans Bryllupsdag, s. 132-134.
27. Norbert Elias: The court society, Oxford, 1983.
28. Louis Bobé: Københavnerliv, i: Clausen og Krogh (red.): Danmark i fest og glæde, 1935, s. 164.
29. Anne-Charlotte Trepp: Sanfte Männlichkeit und selbständige Weiblichkeit. Frauen und Männer im Hamburger Bürgertum zwischen 1770-1840, Göttingen, 1996, s. 10.